

Marko Ljubešić

Položaj slovenske poezije u hrvatskom školskom sustavu

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

POLOŽAJ SLOVENSKE POEZIJE U HRVATSKOM ŠKOLSKOM SUSTAVU

Marko Ljubešić

Filozofski fakultet, Pulj
mljubestic@unipu.hr

DOI:10.4312/Obdobja.40.529-537

Prispevek prikazuje položaj slovenske poezije v sodobnem hrvaškem šolskem sistemu. V prvem delu je analiziran učni načrt za predmet hrvaški jezik v osnovnih in srednjih šolah v Republiki Hrvaški. Drugi del predstavlja rezultate empirične raziskave s študenti integriranega dodiplomskega in podiplomskega izobraževanja učiteljev ter podiplomskega študija hrvaškega jezika in književnosti na Univerzi Juraja Dobrile v Pulju o njihovih izkušnjah v stiku s slovensko literaturo (s posebnim poudarkom na slovenski poeziji). Z osvetlitvijo položaja slovenske poezije kot dela sosednje literature se ustvarjajo predpogoji za prilagoditev učnih programov šolskih predmetov, zlasti v tistih delih Hrvaške, ki so blizu meje z Republiko Slovenijo, kar je osnova za medkulturno (pa tudi domačo) literarno vzgojo.

hrvaški šolski sistem, slovenska poezija, poučevanje maternega jezika

This paper provides an overview of the position of Slovene poetry in the contemporary Croatian school system. The first part analyses the curriculum for the subject Croatian language in primary and secondary schools in the Republic of Croatia. The second part presents the results of empirical research with students of integrated undergraduate and postgraduate teacher education and postgraduate studies of Croatian language and literature at the Juraj Dobrila University in Pula on their experiences in contact with Slovene literature (with a special emphasis on Slovene poetry). By shedding light on the position of Slovene poetry as a part of neighbouring literature, preconditions are created for the adaptation of school curricula, especially in those parts of Croatia that are close to the border with Slovenia, which is the basis for intercultural (as well as domestic) literary education.

Croatian school system, Slovene poetry, mother tongue teaching

1 Slovenska književnost u hrvatskom školskom sustavu

Polazeći od pretpostavke kako upoznavanjem nama susjednih naroda i njihove kulture upoznajemo bolje i sami sebe, valja pogledati je li školski sustav koncipiran na istom principu, odnosno koliko je u hrvatskom školskom sustavu prostora za upoznavanje susjednih kultura. U ovom istraživanju naglasak je prvenstveno na položaju slovenske književnosti, i to njezine lirske sastavnice. Nastavom Hrvatskoga jezika kao nastavnog predmeta učenicima se »omogućuje razumijevanje i prihvaćanje međukulturnih razlika te uočavanje i prevladavanje kulturnih i jezičnih stereotipa i

predrasuda pri čemu poštuju i uvažavaju jezike drugih naroda« (Kurikulum 2019), što upućuje na to kako bi upoznavanje upravo susjednih naroda i njihovih kultura bilo od prvotnog značaja. Posebno bi se to očitovalo u onim sredinama koje su neposredno (pogranično) vezane uz druge narode i kulture. Također je kurikulumom naglašeno poticanje razvoja »integriteta, jezičnoga i kulturnog identiteta, osjećaj domoljublja, nacionalne pripadnosti i pripadnosti višekulturnoj i višejezičnoj zajednici europskih naroda« (Kurikulum 2019), čime je nedvosmisleno naglašena važnost poznavanja naše kulturne okoline kako bismo i sami sebi odredili kulturni i jezični kontekst. Unatoč polaznim odrednicama preambule, u nastavku i razradi *Kurikuluma* ne nailazimo ni na jednu odrednicu koja na bilo koji način spominje slovensku književnost, kao što ne nailazimo u popisu tekstova za cjelovito čitanje ili čitanje ulomaka ni jednog slovenskog književnika ni djelo. S druge strane, uočljiva je dominantna komponenta nacionalnih tekstova i temeljnih civilizacijskih djela. Iako je komparativnom analizom slovenskog i hrvatskog nastavnog programa za gimnazije još 2009. godine utvrđena manjkavost u obostranim nastojanjima upoznavanja susjednih književnosti, valja se prisjetiti kako su ipak nastavni programi u svojim sastavnicama navodili određene pripadnike susjednih književnosti pa su se tako u slovenskom nastavnom programu našli Marin Držić, Vladimir Nazor i Miroslav Krleža, a u hrvatskom nastavnom programu u prvome i drugome razredu gimnazije bio je prisutan France Prešeren (Ljubešić 2009: 224–225). Valja zaključiti kako je pojavom *Kurikuluma* upoznavanje slovenske književnosti i njezinih pripadnika u potpunosti izostalo iz sustavnoga književnog odgoja te je prepušteno samovolji i književnim interesima autora čitanki i nastavnika materinskoga jezika. Hrvatska je metodička znanost u više navrata upozoravala na problem nedovoljne zastupljenosti susjednih književnosti u nastavnim programima (Benjak 2001; Benjak, Ljubešić 2013) te isto tako nudila, kroz metodičke modele, mogućnosti njihova rješavanja. Tako Mirjana Benjak (2001) nudi cjelovitu obradu novelističke zbirke Drage Jančara *Skok s Liburnije*, ista autorica u suautorstvu s Markom Ljubešićem u knjizi *Od Peruška do otvorenog sustava* (Benjak, Ljubešić 2013) metodički obrađuju roman *Šavrinke* Marjana Tomšiča, Marko Ljubešić (2009) nudi obradu novele *Sluga Jernej i njegovo pravo* Ivana Cankara, no ništa od navedenoga nije zaživjelo u odrednicama novoga *Kurikuluma*. Ako je (ne)uključenost prozne i dramske slovenske književnosti u hrvatskom školskom sustavu moguće djelomično (onda kada je riječ o novim, suvremenim djelima) opravdati jezičnom barijerom, odnosno nedostatkom prevedenih tekstova, u nastavku istraživanja posebnu ćemo pozornost posvetiti slovenskoj poeziji koja je u svojoj višestoljetnoj tradiciji podarila svjetski vrsne i prepoznatljive autore koji su redovito prevedeni na hrvatski jezik i čija obrada, s metodičke strane, ne nailazi na značajnu prepreku.

2 Empirijsko istraživanje: položaj slovenske poezije u hrvatskom školskom sustavu

2.1 Problem istraživanja

Otvaranjem problematike u uvodnim razmatranjima o položaju slovenske književnosti kao susjedne književnosti u hrvatskom školskom sustavu istražilo se koliko su dosadašnje metodičke (teorijske i praktične) rasprave otvorile upravo to važno pitanje upoznavanja susjednih kultura. Iako je u preambuli *Kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije* jasno naglašena važnost upoznavanja našega srednjoeuropskog kulturnog kruga, u razradi kurikuluma i u popisu književnika koji su navedeni za obavezno čitanje nismo naišli ni na jednoga slovenskog književnika. Polazeći od tih spoznaja, otvara se problem empirijskog istraživanja, odnosno utvrđivanje koliko su ispitanici koji su obuhvaćeni anketnim upitnikom tijekom svog školovanja imali prilike upoznati slovensku književnost, s naglaskom na njezinu lirsku komponentu.

2.2 Ciljevi i zadaci istraživanja

Teorijska proučavanja i empirijsko istraživanje usmjereni su prema rješavanju ovih ciljeva i zadataka:

- kvantitativno utvrditi materinski jezik ispitanika te istražiti njihov stav o važnosti upoznavanja osnovnih značajki susjednih naroda (jezika, književnosti, povijesti, kulture)
- utvrditi razinu stečenog znanja o kulturama nama susjednih naroda
- kvantitativno istražiti razinu stečenog znanja o slovenskom jeziku, književnosti, povijesti i ostaloj kulturnoj baštini
- istražiti poznavanje autora slovenske književnosti
- utvrditi mišljenja ispitanika o mogućnostima i važnosti metodičke implementacije slovenskih književnika u nastavu književnosti
- utvrditi mogućnosti poboljšanja položaja književnosti susjednih naroda.

2.3 Polazne hipoteze

Polazeći od postavki uvodnoga teorijskog istraživanja, u empirijskom se istraživanju krenulo od ovih hipoteza:

- ispitanici smatraju kako je upoznavanje osnovnih značajki susjednih naroda (jezika, književnosti, povijesti, kulture) od vrlo velikog značaja
- tijekom školovanja ispitanici nisu u zadovoljavajućoj mjeri usvojili spomenute značajke naših susjednih država
- ispitanici smatraju kako bi u predmetnim kurikulumima trebalo biti više prostora za upoznavanje susjednih književnosti
- poznavanje slovenskog jezika, književnosti, povijesti i kulture na niskoj je razini
- ispitanici su zainteresirani za uključivanje slovenske književnosti u nastavu Hrvatskoga jezika, pri čemu je upravo slovenska poezija najzanimljivija.

2.4 Ispitanici i instrument istraživanja

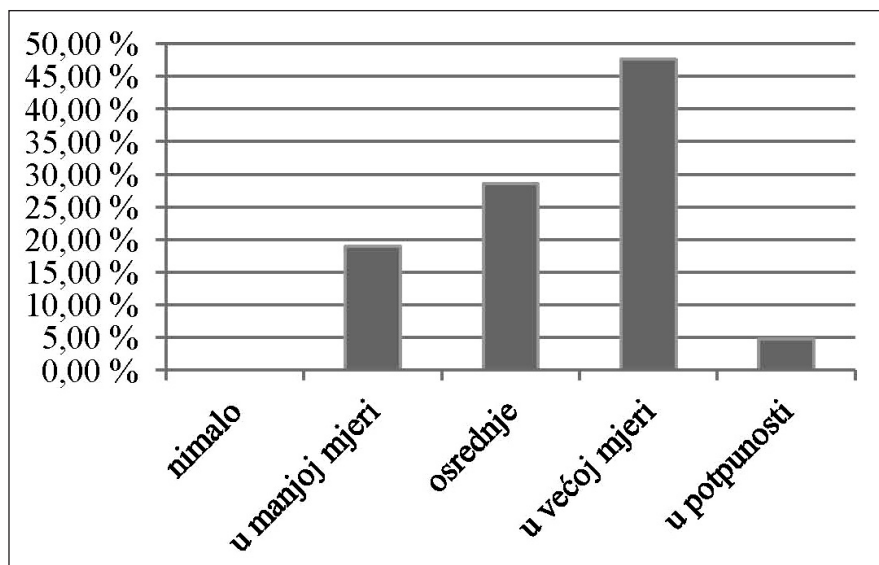
Istraživanje mišljenja i stavova o zastupljenosti susjednih kultura s naglaskom na slovensku književnost obavljeno je na uzorku od 126 ispitanika – studenata 1. i 2. godine diplomskog studija hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu te studenata 3., 4. i 5. godine integriranog sveučilišnog učiteljskog studija na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli. U istraživanju je sudjelovalo 93,6 % ispitanika ženskog spola i 6,4 % ispitanika muškog spola.

Za potrebe istraživanja sastavljen je poseban upitnik koji se sastojao od ukupno 10 pitanja (otvorenog i zatvorenog tipa). Istraživanje je obavljeno u travnju 2021. godine. Kod pitanja zatvorenog tipa ispitanici su imali mogućnost odabira odgovora prema Likertovoj skali od 1 do 5.

2.5 Rezultati i diskusija

Anketni upitnik počinje pitanjem o materinskom jeziku na koje je 100 % ispitanika odgovorilo kako im je hrvatski jezik materinski, čime se željelo utvrditi postoji li među ispitanicima osoba čiji bi se odgovori obradili u drukčijem kontekstu, što je odgovorima na to pitanje isključeno.

Na drugome pitanju istraživalo se u koliko mjeri ispitanici smatraju kako je tijekom školovanja važno upoznati osnovne značajke susjednih naroda (jezik, književnost, povijest, kulturu). Polaznom hipotezom pretpostavljen je vrlo velik značaj upoznavanja tih značajki tijekom školovanja, što su dobiveni rezultati i potvrdili tako što je najviše ispitanika odgovorilo kako je to važno u većoj mjeri (47,61 %), što pokazuje razvijenu svijest o važnosti poznavanja kulture naših susjeda (v. Grafikon 1) i potvrđuje polaznu hipotezu o važnosti poznavanja osnovnih kulturnih značajki naših susjeda.

Grafikon 1: Važnost poznavanja susjednih kulturnih značajki.

Trećim pitanjem istražilo se mišljenje ispitanika o tome koliko su tijekom školovanja usvojili osnovne jezične, književne, povijesne i kulturne značajke naših susjednih država. Dobiveni rezultati pokazali su kako su ispitanici tijekom školovanja od naših susjednih država najviše upoznali znamenitosti Italije. U podjednakoj mjeri zastupljene su Srbija i Bosna i Hercegovina, a Slovenija je na četvrtom mjestu, prije Mađarske i Crne Gore. Osim Italije, što u ovom slučaju možemo opravdati ponudom Talijanskog jezika kao nastavnog predmeta u hrvatskim školama i talijanskim književnicima koji ulaze u okvir temeljnih djela svjetske književnosti, u preostalim je slučajevima susjednih naroda poznavanje njihovih osnovnih jezičnih, književnih, povijesnih i kulturnih obilježja na iznimno niskoj razini, čime se potvrđuje i pretpostavljena polazna hipoteza o nedovoljnoj zastupljenosti kulturnih osobitosti susjednih država (v. Tablicu 1).

Upoznavanje tijekom školovanja osnovnih jezičnih, književnih, povijesnih i kulturnih značajki	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
Republike Slovenije	126	2,19
Republike Italije	126	3,47
Republike Mađarske	126	2,00
Republike Srbije	126	2,57
Crne Gore	126	1,61
Federacije Bosne i Hercegovine	126	2,47

Tablica 1: Usvajanje osnovnih značajki susjednih država tijekom školovanja.

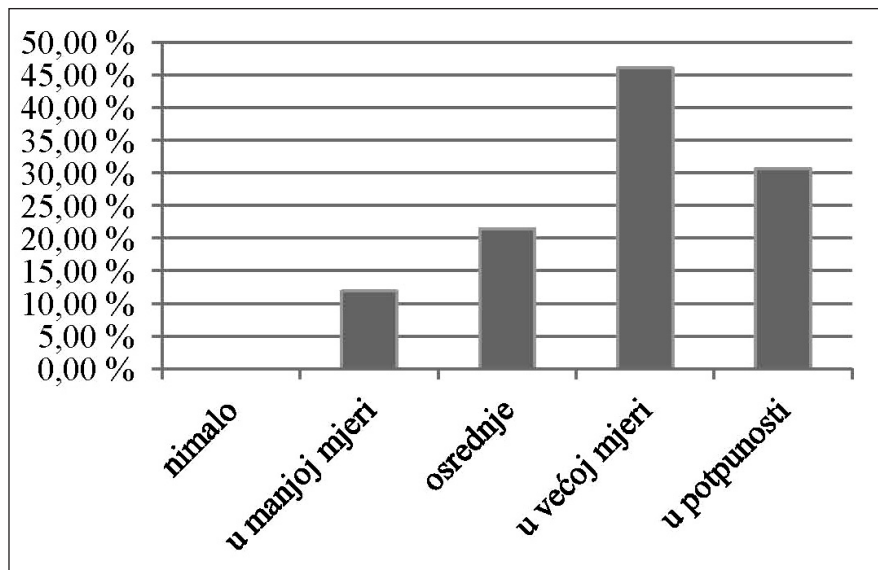
Na četvrtom pitanju detaljnije se istražilo u koliko su mjeri ispitanici tijekom školovanja usvojili slovenski jezik, književnost, povijest i kulturnu baštinu. Očekivano, slovenska književnost je od svih navedenih sastavnica najbolje upoznata, a jezik, povijest i ostala kulturna baština minimalno su upoznate (v. Tablicu 2).

Upoznavanje tijekom školovanja	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
slovenski jezik	126	2,19
slovenska književnost	126	3,47
slovenska povijest	126	2,00
ostala slovenska kulturna baština	126	2,57

Tablica 2: Poznavanje slovenskog jezika, književnosti, povijesti i kulturne baštine.

Na petom je pitanju istraženo smatraju li ispitanici kako bi našim predmetnim kurikulumima trebalo biti više prostora za upoznavanje susjedne književnosti kao što je slovenska. Najviši postotak ispitanika zaokružio je kako smatra potrebnim u većoj mjeri (46,03 %), slijedi u potpunosti (30,65 %), osrednje (21,42 %) te u manjoj mjeri (11,90 %). Nitko od ispitanika nije zaokružio kako nimalo ne smatra potrebnim bolje

upoznavanje slovenske književnosti (v. Grafikon 2). Otklon dobivenih rezultata u pozitivnom smjeru dokaz je polazne hipoteze o zainteresiranosti ispitanika za veću zastupljenost slovenske književnosti u nastavi književnosti.

Grafikon 2: Više slovenske književnosti u nastavi književnoga odgoja.

Šestim pitanjem otvorenog tipa istražilo se na koje su slovenske književnike ispitanici naišli tijekom školovanja. Najveći broj ispitanika (23,80 % ukupnoga broja ispitanika) na ovome je pitanju upisao Stanka Vraza, jednog od najvažnijih pripadnika ilirskoga pokreta, slijede France Prešeren (19,04 %), Ivan Cankar (17,46 %), Ela Peroci (15,07 %), Drago Jančar (4,76 %) i Oton Župančič (4,76 %). Analizom navedenih književnika uočavamo malu prisutnost suvremenih književnika, odnosno, prevladava prepoznatljivost onih književnika koji su bili zastupljeni u nastavnom planu i programu iz hrvatskoga jezika za osnovne škole i srednje škole, pri čemu se može zaključiti kako je Stanko Vraz kao najzastupljeniji književnik prepoznat prvenstveno i zbog svoje velike uloge u hrvatskoj književnosti, a France Prešeren pojavljivao se u prvom i drugom razredu gimnazijske nastave. Ela Peroci i Ivan Cankar prije uspostave kurikulumu bili su prisutni u osnovnoškolskoj nastavi književnosti. Nadovezujući se na dobivene rezultate i stavljajući ih u kontekst aktualnog *Kurikuluma*, može se zaključiti kako će autori čitanki/udžbenika, vodeći računa prvenstveno o nacionalnoj komponenti, a zatim o europskoj i svjetskoj, vrlo lako izostaviti i nekoga od gore navedenih književnika ako *Kurikulum* izričito ne naglašava potrebu upoznavanja nama susjedne slovenske književnosti.

Sedmim pitanjem istražilo se mišljenje ispitanika o zainteresiranosti za pojedine vrste slovenske književnosti. Najviše ispitanika pokazalo je interes za slovensku poeziju (M = 4,17), osrednji interes vlada za prozu (M = 3,27) i dramu (M = 3,12), a najmanji

je interes za diskurzivne književne vrste ($M = 2,39$). Ti podaci djelomično potvrđuju polaznu hipotezu o zainteresiranosti ispitanika za uključivanje slovenske književnosti u nastavu Hrvatskoga jezika, odnosno možemo zaključiti kako je prvenstveni interes usmjeren k slovenskoj poeziji (v. Tablicu 3), što je također pretpostavljeno polaznom hipotezom.

Zainteresiranost za slovensku	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
poeziju	126	4,17
prozu	126	3,27
dramu	126	3,12
diskurzivne književne vrste	126	2,39

Tablica 3: Zainteresiranost za uključivanje slovenskih književnih vrsta u nastavu Hrvatskoga jezika.

Osmim pitanjem nastojalo se utvrditi na kojoj bi razini odgojno-obrazovnog procesa bilo moguće bolje uključivanje predstavnika slovenske književnosti. Najviše ispitanika odlučilo se za srednjoškolsku nastavu ($M = 3,89$), slijedi predmetna nastava u osnovnoj školi ($M = 3,27$), a najmanje je ispitanika prepoznalo mogućnost uključivanja u razrednu nastavu ($M = 2,97$). Iz tih rezultata moguće je pretpostaviti kako ispitanici smatraju da je za upoznavanje susjedne književnosti ipak bolja veća generacijska dob, što onda uključuje i lakše smještanje u određeni književno-kulturni kontekst.

Mogućnosti uključivanja u:	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
osnovnoškolsku razrednu nastavu	126	2,97
osnovnoškolsku predmetnu nastavu	126	3,27
srednjoškolsku nastavu	126	3,89

Tablica 4: Zainteresiranost za uključivanje slovenske književnosti na pojedinim stupnjevima odgojno-obrazovnog sustava.

Devetim pitanjem istražilo se mišljenje ispitanika o kriteriju odabira djela iz slovenske poezije. Među ponuđenim odgovorima najviše se istaknulo da tematika učenicima treba biti zanimljiva i aktualna ($M = 4,56$), slijedi kriterij važnosti i prepoznatljivosti autora ($M = 4,23$), suvremena tematika ($M = 3,87$), a najmanje je zastupljen kriterij postojanja prijevoda na hrvatski jezik ($M = 3,43$) (v. Tablicu 5). Iz rezultata je uočljivo kako jezična barijera ispitanicima ne predstavlja problem, odnosno kako je naglasak na zanimljivoj i aktualnoj tematici te prepoznatljivosti autora.

Kod odabira djela iz slovenske poezije važno je:	Frekvencija (N)	Aritmetička sredina (M)
da bude suvremena	126	3,87
da je autor poznati slovenski pjesnik/ pjesnikinja	126	4,23
da je tematika učenicima zanimljiva i aktualna	126	4,56
da postoji prijevod na hrvatski	126	3,43

Tablica 5: Kriteriji za odabir djela iz slovenske poezije.

Na desetom pitanju otvorenoga tipa istražilo se mišljenje ispitanika o metodičkim pristupima koji bi se mogli primijeniti u obradi slovenske poezije. U nastavku je navedeno nekoliko mišljenja ispitanika:

- Mislim da učenicima u nižim razredima osnovne škole treba ponuditi priče, bajke i basne naših susjednih naroda kako bi se od malih nogu osvještavali o tematskoj i idejnoj sličnosti s našim književnim djelima tih vrsta.
- Omogućiti slobodni pristup učenicima, istraživačke naravi, kako bi oni samostalno otkrivali književnike i djela naših susjeda. Danas za prijevod, ako ne postoji, ipak imamo Google Translate.
- Pokrenuti projekte koji bi uključivali prekograničnu suradnju škola gdje bi se s hrvatskim školama predstavljali slovenski književnici i obrnuto. Jedino na taj način možemo ostvariti kvalitetnu suradnju.
- Mislim da su naši programi previše fokusirani na nacionalne književnike i teme od kojih su zaista neki jako daleko od naših interesa. Potrebno je da metodika najprije predloži modele obrade susjednih književnika koji će biti prihvaćeni od Ministarstva i uključeni u nastavu.
- Slovenska poezija je jako lijepa i mislim da bi učenicima bilo jako zanimljivo usvajati je u izvornom jezičnom obliku, a učenici onda mogu samostalno raditi prijevod (ako ne postoji).
- Živimo jedni uz druge i svakodnevno smo u doticaju. Mislim da bi bilo logično da i kroz školski sustav doznamo nešto više jedni o drugima, a najljepše što se može učiniti jest da to bude kroz umjetnost riječi, odnosno poeziju, u kojoj su isprepleteni jezik, tradicija, kultura i običaji.

Iz ovih je komentara ispitanika uočljiv pozitivan stav prema slovenskoj poeziji i mogućnostima njezina uključivanja u nastavu književnosti. Posebno je metodički zanimljiva činjenica da se obrada pojedinih pjesama može odvijati u cijelosti na nastavnom satu, što ne iziskuje čitanje kod kuće i pronalazak prijevoda teksta kao kod proznih vrsta.

3 Zaključak

Suvremena metodička znanost usmjerena je s jedne strane k racionalizaciji nastavnih sadržaja, a s druge strane k predlaganju i uključivanju onih sadržaja koji

po kriterijima odabira svakako zaslužuju svoje mjesto u školskom sustavu. Na tragu moderne Europe bez granica sasvim logično se nameće i kriterij boljeg upoznavanja susjednih naroda i njihovih kulturnih vrijednosti. Na primjeru Hrvatske, posebno u području koje se neposredno nalazi uz Sloveniju, predmetni kurikulumi trebali bi voditi brigu o toj problematici. Književnost kao vrhunac jezično-umjetničke ekspresije zaslužuje u tome posebno mjesto, a njezina lirski-komponenta sasvim sigurno se nameće kao prva u nizu karika upoznavanja susjedne književnosti. Iako je tema ovoga rada prvenstveno metodičke naravi, dosadašnje iskustvo ukazuje na potrebu uključivanja političkih čimbenika u svrhu zajedničke tendencije i podizanja ove problematike na razinu našega srednjoeuropskog kruga gdje ćemo svi zajedno donijeti odluke usmjerene prema boljem međusobnom upoznavanju. Jedino ćemo se tako međusobno bolje upoznati, a time bolje upoznati i sami sebe.

Izvori i literatura

- BENJAK, Mirjana, 2001: *Književnost(i) u kontaktu*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- BENJAK, Mirjana, LJUBEŠIĆ, Marko, 2013: *Od Peruška do otvorenog sustava*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kurikulum = *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*, 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (pristup 1. 5. 2021)
- LJUBEŠIĆ, Marko, 2009: Hrvatsko-slovenski književni dodiri u gimnazijskoj nastavi. *Riječ* XV/2. 222–240.